



לסימנא טבא בראש השנה

קיצור הלכות והנהגות

1. נהגו להכין לסעודת ראש השנה מאכלים טובים ומתוקים¹, לתפילה ולסימן טוב².
2. עדיף לנקות את המאכלים הצריכים בדיקה מחרקים קודם כניסת השבת ויום טוב³ (לגבי כל פרי וירק פירטנו כיצד יש לנקותו ולבודקו).
3. מאכלים שיש לגביהם חשש חרקים ואשר לא הצליחו לנקותם - אפשר להגישם לשולחן, לומר את ה"יהי רצון" ולא לאכלם.
4. סדר אכילת הסימנים: לאחר קידוש היום, ולאחר נטילת ידיים ובציעת הפת, יאכלו את ה"סימנים"⁴.
5. כשיש לפניו פירות או ירקות חדשים עליהם צריך לברך 'שהחיינו'. בלילה הראשון - לא יניחם על השולחן בשעת הקידוש, ויכוון שלא לפטור בברכת 'שהחיינו' בקדושת היום את הפירות החדשים. לאחר מכן, בשעת האכילה, יכול לברך עליהם 'שהחיינו'. בלילה השני: יניח את הפירות החדשים על השולחן בזמן הקידוש, ויכוון בברכת 'שהחיינו' של הקידוש לפטור גם את ברכת 'שהחיינו' על הפירות שיאכל לאחר מכן.
6. בסדר האכילה הקדמנו את פירות העץ משבעת המינים, ולאחר מכן פירות העץ, פירות האדמה ודברים שברכתם 'שהכל'.
7. לפני אכילת הירקות שברכתם 'פרי האדמה' ייקח ירק שאיננו טפל לפת (כגון: אבטיח, מלון), יברך עליו ברכת 'פרי האדמה', ולאחר מכן ימשיך בסדר הסימנים. אם יש לו רק ירק שמלפת את הפת (כגון: דלעת או כרתי) לא יברך ברכת 'פרי האדמה'.
8. יש הנוהגים לומר את ה"יהי רצון" בשם ומלכות, כדרך התפילות, ויש שאומרים בלא הזכרת שמו של הקב"ה.
9. בכל דבר עליו צריך לברך תחילה את ברכתו (העץ ו/או שהחיינו) יש לברך, לאכול מעט, ולאחר מכן לומר את ה"יהי רצון".
10. בכל דבר שאוכל ללא ברכה תחילה, יאמר את ה"יהי רצון" קודם לאכילה.

1. טור שו"ע או"ח סי' תקפג, על פי הגמ' כריתות ו ע"א, הוריות יב ע"א. יש להזהר שלא יעשו זאת כמנחשים אלא כסימן טוב.
 2. הטור לא כתב שיש לומר דבר מה על המאכלים, אולם הב"י הביא דברי המרדכי שיש להזכיר את הטעם למאכל, והאבודרהם הוסיף שיש לומר לשון תפילה. יש להזהר שלא יבוא ללולז בתפילות אלו.
 3. כפה"ח סי' תקפג אות ו.
 4. יש שהקדימו את אכילת הסימנים קודם נטילת ידיים.

כתב וערך: הרב יהודה הלוי עמיחי
 ראש מחקר תורני מכון התורה והארץ



סדר האכילה

תמר



אם אוכל מהזנים החדשים של השנה (צהוב - ברהב) יש לברך ברכת העץ ו'שהחיינו'.
יאמר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שיתמו שונאינו.**
נוסח בני ספרד: **שיתמו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתנו.**

טוב לשטוף את התמר קודם אכילתו, לבדוק מבחוץ שאין עליו כנימות, וכן שאין חורים של חדירת זחלים. יש לפתוח את התמר ולוודא שאין בו חרקים וביצים (פירורים קטנים), אם נתגלו - אין לאכלו. יש להוציא את הגרעין, להתבונן בשני חצאי התמר משני צדיו, ולוודא שאין בו חרקים או ביצי חרקים.

רימון



יאמר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שנרבה זכויות כרמון.**
נוסח בני ספרד: **שנהיה מלאים מצות כרמון.**

רימון נגדל בחלקה מסחרית לרוב איננו נגוע בחרקים. רימון נגדל בחצר פרטית - יש לבדוק מחשש של כנימות וזחלים. על כן יש לבדוק שאין נקבים בקליפה. אם יש כנימות על הפרי יש לשפשוף היטב ולדאג שלא ייכנסו לפרי הנאכל על ידי הסוכן. לאחר פתיחת הרימון מוודאים שאין אזורים נגועים; אם יש סימני קלקול יש לחתוך את האזור הנגוע.

תפוח



נהגו לטובלו בדבש ולומר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.**

"על פי רוב אין בתפוח נגיעות. אם רואים בו עקיצות וחורים יש לפתוח ולראות שאין בו זחלים האסורים או ביצים. תפוח נגדל במקום לא מטופל, כחצר ביתית, יש לחוש גם לכנימות ולדאג שלא ייכנסו למאכל.

קרא - דלעת



לפני אכילתו יאמר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שיקרע רוע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו.**

בדלעת אין שיחות של חרקים ועל כן אין צורך לבדוק, אלא אם יש בה רקבונות וצמימות, שאז יש לחתוך את החלק הנגוע ולהתבונן מסביב שאין חרקים.

רוביא - תלתן



בכל מיני הרוביא יאמר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שירבו זכויותינו.**
בני ספרד מוסיפים: **ותלבבנו.**

יש לבדוק שאין עליו כנימות או אקריות. יש לשטוף ולשפשף את העלים תחת זרם מים.

רוביא - קטנית שעועית



שעועית ירוקה - יש לשטוף את התרמילים היטב תחת זרם מים חזק. אם יש נקב בתרמילים - יש לחתוך את האזור הנגוע, ולהוריד את כל החלק שיש בו מחילות.

רוביא - פול המצרי

- יש מקדימים ברכת העץ ל'שהחיינו' ויש שמקדימים ברכת 'שהחיינו' לעץ.
- יש מקדימים אכילת התפוח קודם לתמר, כיוון שעיקר המתיקות לשנה החדשה הייתה על התפוח, ואולם במקרה כזה עדיף שהתמר והרימון לא יהיו מנוחים על השולחן בשעת אכילת התפוח.
- רש"י (הרוית יב ע"א), הכוונה היא לתלתן של המשנה (מזוהה בימינו כגרגרנית יוונית) ולא לתלתן של ימינו. נקרא רוביא מכיוון שמגרגרי אחד גדלים הרבה שריגים נבחר הרבה גרגרים. אחרי טחינה והקצפה עושים ממנו חילבה. היום מזוהה כגרגרנית יוונית.
- יש מספר זיהויים לרוביא, וכל אחד יכול לבחור רצונו.
- מאיר (הרוית יב ע"א), היא לוביא ולא רוביא. בכף הימים (ס' תקפג אות י') נכתב שכן הוא מנהג ירושלים לקחת שעועית לסימנים בראש השנה. המנהג הוא לקחת שעועית ירוקה טרייה.
- רשב"ץ (חי' ר"ה דף כה ע"א בשם רב האי גאון), אור דרוע (הל' ראש השנה ס"ו רנז), וכן כתב המחזיק ברכה (קוב"א אות א), וכן מנהגי תימן. מין זה הוא דומה מאוד לשעועית הירוקה, אך מעט ארוך יותר, ולא הבאנו את תמונתו כיוון שהוא דומה בצורתו ודינו כשעועית.



כרתי - לוף¹¹



יאמר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שיכרתו שונאינו.**
בני ספרד אומרים: **שיכרתו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתנו.**

ירק זה נגוע מאוד בחרקים וקשה ביותר לנקותו בדרך רגילה, על כן יש לאכול רק ירקות שגודלו בידי חברות המתמחות שנים רבות בגידול ללא חרקים ומטפלות בצורה מקצועית וזהירה וללא שאריות חומרי הדברה.

סלקא - עלי סלק



בכל מיני הסלק יאמר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שיסתלקו שונאינו ומשטיננו.**

ירק זה נגוע מאוד בחרקים וקשה ביותר לנקותו בדרך רגילה, על כן יש לאכול רק ירקות שגודלו בידי חברות המתמחות שנים רבות בגידול ללא חרקים ומטפלות בצורה מקצועית וזהירה וללא שאריות חומרי הדברה.

סלקא - סלק אדום



בגלל הקושי בבדיקת עלי סלק מחרקים יש המשתמשים בסלק רגיל, אולם גם אותו יש לבדוק. יש לחתוך את הסלק כסנטימטר אחד מתחת לעלים, ולהתבונן שאין סימני כרסום וחדירה של זחלים, שהם בדרך כלל לבנים. כמו כן, כדאי לפרוס את הסלק לעוד פרוסות לכל רוחבו ולוודא שאין מחילות. אם יש תעלות - יש לחתוך אותו האזור.

סלקא - תרד¹²



ירק זה נגוע מאוד בחרקים וקשה ביותר לנקותו בדרך רגילה, על כן יש לאכול רק ירקות שגודלו בידי חברות המתמחות שנים רבות בגידול ללא חרקים ומטפלות בצורה מקצועית וזהירה וללא שאריות חומרי הדברה.

דגים



נהגו לומר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שנמרה ונרבה כדגים.**
ואם אוכל ראש מוסיף ואומר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שנהיה לראש ולא לזנב.**

ראש הדג: יש להוציא את הזימים, ולאחר מכן לנקות ולשטוף היטב את כל חללי ראש הדג. וכן יש לעשות בדיקה חזותית חיצונית שאין טפילים באזור הראש מבחוץ. לאחר ניקוי החלק הפנימי של הדג, יש לבדוק שלא נשארו טפילים בדפנות הבטן ובצמוד לעמוד השדרה, יש לשטוף היטב ולשפשף שפשוף קל ביד. יש להתבונן בעור הדג מבחוץ ולראות האם יש בו תולעים או טפילים, אם רואים כתמים מיוחדים - יש להורידם. דגים מסוג רוטברש, בבוז לקס, חפפי, אבוקישר, וויטפיש - יש להשתדל לקנותם רק במקומות שיש עליהם פיקוח כשרותי מיוחד לחרקי דגים, בגלל הקושי לנקותם.

ראש כבש



יאמר: **יהי רצון מלפניך (ד' אלוקינו ואלוקי אבותינו) שנהיה לראש ולא לזנב.**
ותזכור לנו עקידתו ואילו של יצחק אבינו עליו השלום,
בן אברהם אבינו עליו השלום.

בראש הכבש בדרך כלל אין תולעים, אולם כדאי להתבונן שאמנם הוא נקי.

11. כרישה, לוף.

12. שולחן ערוך רצאבי, הלכות ראש השנה אות ז. וכן מקובל אצל בני תימן.



נערכים לשנת תשע"ו מוצאי שמיטה ושנת מעשר שני

שנת תשע"ו היא שנת מעשר שני והיא השנה הראשונה במחזור השנים המתחיל במוצאי שמיטה ומסתיים בשמיטה הבאה. לגידולי שנה זו יש הלכות מיוחדות, כפי שיתבאר להלן:

ירקות שנקטפים בתשע"ו

- א. ירקות שהתחילו לגדול בגינות הפרטיות בשמיטה ונקטפו בחורף תשע"ו עד חנוכה או עד המועד שבו רוב הצמח גדל בשנה השמינית - אסורים באכילה לגמרי.
- ב. ירקות שנקטפו מן הגינות לאחר אחד מזמנים אלו (המוקדם מבין השניים) מותרים באכילה, וצריך להפריש מהם תרומות ומעשרות בברכה, ובסיום נוסח ההפרשה יש לקרוא שם מעשר שני ולחלל אותו על מטבע בברכה.
- ג. ירקות שהתחילו לגדול בשמיטה בגינות הפרטיות שאין בהן איסור ספיחין (בערבה, בנגב המערבי, בעציצים או גידולים תחת קורת גג), אם הם נקטפים בתחילת תשע"ו, צריך לנהוג בהם קדושת שביעית, ויש להפריש מהם תרומות ומעשרות בלי ברכה, לקרוא שם מעשר שני ולחלל אותו בלי ברכה. אם נקטפו לאחר חנוכה או לאחר שרוב הצמח גדל בשנת תשע"ו, צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות בברכה, לקרוא שם מעשר שני ולחלל אותו על מטבע בברכה.
- ד. ירקות שנמכרים בשוק - רובם גדלים על פי היתר המכירה. צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות בלא ברכה ובסיום נוסח ההפרשה לקרוא שם מעשר שני.

פירות שנקטפים בתשע"ו

- א. פירות שחנטו בשביעית (כגון: פירות הדר, אבוקדו, מנגו, אפרסמון) בגינות הפרטיות, קדושים בקדושת שביעית ואין בהם הפרשת תרומות ומעשרות.
 - ב. פירות שחנטו בשביעית במטעים שעל פי היתר המכירה, יש להפריש מהם תרומות ומעשרות בלא ברכה ולקרוא שם מעשר שני ומעשר עני ולחלל על מטבע בלא ברכה.
 - ג. פירות שיחנטו לאחר ראש השנה תשע"ו (פירות הקיץ), יש להפריש מהם תרומות ומעשרות בברכה, לקרוא שם מעשר שני ולחלל אותו בברכה.
 - ד. פירות חורף שנמכרים בשוק (שגדלו על פי היתר המכירה), יש להפריש מהם תרומות ומעשרות בלא ברכה ולקרוא שם מעשר שני ומעשר עני. פירות הקיץ, יש להפריש מהם תרומות ומעשרות בלא ברכה ולקרוא שם מעשר שני.
- כל המנויים בקרן 'בית האוצר' של מכון התורה והארץ שותפים באחד מן המטבעות המיועדים לחילול מעשר שני. מטבעות אלו מחוללים מדי יום על ידי הממונה על 'בית האוצר' בכדי לאפשר למנויים לחלל מעשר שני מדי יום ביומו.
- בבית האוצר יש מטבעות שחיללו עליהם מעשר שני בדרגת החיוב הגבוהה ביותר, וכך אפשר לחלל עליהם גם פירות מעשר שני שחומשם אינו שווה פרוטה.

כתובה וחתימה טובה

תהא השנה הבאה עלינו לטובה שנת נחמה, גאולה וישועה, ויראנו נפלאות מתורתו.
בברכת התורה והארץ
מכון התורה והארץ, כפר דרום ת"ו - שבי דרום